

مالیات سبز و حسابداری سبز

مقدمه

استفاده از ابزارهای اقتصادی جهت اصلاح رفتار مصرف کنندگان و تولید کنندگان به منظور حفظ محیط زیست کشور بسیار قابل تعمق و مطالعه است. عدم وجود ابزارهای اقتصادی مناسب در حفظ محیط زیست می تواند باعث تشدید و بروز آلودگی های گسترده تر گردد. بنابراین به نظر می رسد استفاده از ابزارهای اقتصادی می تواند باعث تنظیم الگوی تولید و مصرف گردد و با موج فزاینده تخریب و آلودگی محیط زیست مقابله نماید. از سوی دیگر باید توجه داشت که اگر در بکارگیری ابزارهای اقتصادی دقیق نباشیم در استفاده از آن ها با محدودیت های جدی روبرو می شویم. استفاده از ابزارهای اقتصادی بستگی به بسیاری از ملاحظات عملی دارد، نه فقط کارآیی اقتصادی که غالباً از سوی تحلیلگران سیاسی نادیده گرفته می شوند. اصل مهم آن است که این ابزارها علاوه بر کارآمد بودن در جهت بهبود و توسعه پایدار باشند. گذشته از این دولت باید گامی جدی در راه پیشبرد روش های اقتصادی مبتنی بر حفاظت محیط زیست بردارد. داشتن سیاست های روشن و مدون در خصوص مسائل محیط زیست به منظور تغییر و اصلاح رفتار مصرف بی رویه منابع طبیعی می تواند تهدیدی جدی برای محیط زیست کشور تلقی شود.

ابزارهای اقتصادی در جهت حفاظت از محیط زیست

مجموعه ای از انگیزه های اقتصادی مختلف شامل جریمه بر آلودگی، یارانه ها، سیستم های سپرده - بازپرداخت (در اصل سیستمی مرکب از مالیات و سوبسید) و سیستم مجوزهای آلودگی قابل تجارت هستند. از این ابزارها برای کنترل آلودگی و حفظ کیفیت محیط زیست استفاده می کنیم.

مطابق با تجربیات بین المللی، یکی از ابزارهای اقتصادی شناخته شده و کارآمد در حفظ محیط زیست، استفاده از نظام مالیاتی برای کنترل و کاهش ابعاد تخریب و کیفیت محیط زیست است. اهمیت و ضرورت چنین امکانی با توجه به گسترش چشمگیر نیازهای توسعه ای از یک سو و ضرورت تلاش برای حفظ کیفیت محیط زیست به عنوان بستر اصلی و زیربنای فعالیت های توسعه ای از سوی دیگر، در مجامع علمی و کارشناسی مورد تأکید بوده است به گونه ای که بسیاری از کشورها و به ویژه کشورهای توسعه یافته با کمک ابزارهای مالیاتی، دستاوردهای قابل قبولی را در زمینه مهار ابعاد تخریب و آلودگی های محیط زیستی ارائه نموده اند. گفتنی است که به تناسب شرائط و بسترهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی در کشورهای مختلف، چنین ابزارهایی نیز با تنوع و دگرگونی های زیادی مواجه شده اند.

مالیات سبز

مالیات های محیط زیستی یکی از ابزارهای اقتصادی در اختیار دولت برای رسیدن به تخصیص بهینه منابع است و می تواند به عنوان ابزاری برای رسیدن به توسعه پایدار به شمار رود.

شکلی از مالیات که می تواند اثر مستقیم و محسوس تری بر سلامت و ارتقاء کیفیت محیط زیست داشته باشد و منجر به جبران تخریب و یا کاهش آلودگی های محیط زیستی گردد، مالیات سبز نامیده می شود و بر اساس هزینه های محیط زیستی و اجتماعی انواع فعالیت های اقتصادی و مالی محاسبه می گردد. این مالیات برابر با هزینه خسارت ایجاد شده ناشی از آلودگی وضع می گردد و در جهت جبران خسارت یا بهبود وضعیت محیط زیست مصرف می شود. مالیات های سبز علاوه بر سالم سازی محیط زیستی بر خلاف سایر مالیات ها سبب تقویت کارایی

اقتصادی نیز می شوند. مالیاتهای محیط زیستی یکی از جدیدترین انواع مالیات های مطرح شده در نظام مالیاتی کشورها است، با استفاده از مالیات های سبز می توان کارخانجاتی که به دلیل فرسودگی دستگاههای تولیدی آلودگی بسیاری ایجاد می کنند را ترغیب به استفاده از تکنولوژی جدید به منظور کاهش آلودگی های محیط زیستی کرد. با استفاده از مالیات های سبز می توان مصرف کالاهای بی کیفیت و آلاینده را کاهش داد تولید برخی کالاها تنها از جنبه درآمدزایی حائز اهمیت بوده و استفاده از این کالاها اثرات زیانبار بسیاری بر محیط زیست و مصرف کنندگان دارد، که با وضع مالیات و افزایش قیمت این کالاها می توان انتظار کاهش تقاضای این محصولات در بازار و در نتیجه تشویق تولیدکنندگان به افزایش کیفیت تولیدات خود کرد.

اهداف مالیات سبز :

- ایجاد انگیزه برای تولید کنندگان آلودگی تا با صرف هزینه های مقطعی مرتبط با کاهش میزان آلودگی در فرآیند تولید (خرید دستگاههای با تکنولوژی بالاتر) و در کوتاه مدت، هزینه های اجتماعی ناشی از ایجاد آلودگی در محیط را تقلیل دهند.
- تغییر نگرش و رفتار افراد جامعه در راستای بکارگیری تکنولوژیهای دوستدار محیط زیست، ترویج الگوی مصرف صحیح، پرهیز از مصرف کالاهای آلاینده محیط زیست و عملیات تولیدی پاک.
- حفظ و ارتقاء کیفیت محیط زیست
- کنترل ورود و انتشار آلاینده ها در محیط زیست و کاهش تبعات آتی آن
- تولید درآمد و منبعی جهت جبران خسارت وارده بر محیط زیست و یا کنترل آن ها. (درآمد مالیاتی می بایست صرف امور مربوطه به حفظ و ارتقاء کیفیت محیط زیست و جبران آلودگیهای ایجاد گردیده در گذشته، شود).

انواع مالیات های محیط زیستی

به طور کلی، مالیاتهای محیط زیستی وضع شده در سراسر دنیا به سه گروه زیر تقسیم بندی می شوند:

گروه اول؛ مالیات مستقیم بر واحد انتشار آلاینده ها یا مالیات پیگو؛

گروه دوم؛ مالیات بر نهاده های تولیدی و یا کالاهای مصرفی که استفاده از آنها به محیط زیست آسیب می رساند که اصطلاحاً به این گونه مالیاتها، مالیاتهای غیر مستقیم محیط زیستی گویند

گروه سوم؛ قوانین و مقررات مالی محیط زیستی

وضعیت «مالیات های سبز» در ایران

در ایران سیستم جریمه وجود دارد که با مالیات بسیار متفاوت است، اما می توان با فراهم کردن بستر حقوقی و انجام تحقیقات علمی اقتصادی به شکلی علمی مقدار مالیات های سبز را تعیین کرد. در استفاده از هر ابزار اقتصادی در کشور باید به ملاحظات اجتماعی نیز توجه کرد و ظرافت های خاص آن را در نظر گرفت. لذا در تصمیم گیری های جدید در خصوص فعالیت های اقتصادی از دیدگاه اقتصاد محیط زیست، فعالیت ها باید براساس هزینه های اجتماعی و منافع اجتماعی سنجیده شوند و اثرات خارجی فعالیت ها در نظر گرفته شود و آلوده کننده ملزم به رفع آن شود.

درذیل به بعضی از روشهای مالیات بندی که قابلیت کنترل تغییرات اقلیمی را در سطح جهان دارند اشاره می شود:

- ۱- مالیاتهای پیگویی
- ۲- مالیاتهای انتشار کربن
- ۳- مالیات مصرف انرژی
- ۵- مالیات محیط زیست
- ۶- مالیات بر آلودگی صنایع
- ۷- سرمایه گذاریهای سبز
- ۸- کمک های مالی به محیط زیست

حسابداری محیط زیست یا حسابداری سبز

همگام با رشد اقتصادی فشار بر سیستم های طبیعی و منابع کره زمین شدت گرفته است. مدیران واحدهای تجاری تحت فشار هستند تا نه تنها هزینه های عملیاتی را کاهش دهند بلکه باید تاثیرات محیط زیستی حاصل از فعالیت های عملیاتی را پایین بیاورند. سیستم حسابداری سنتی اطلاعات مناسب را در ارتباط با هزینه های محیط زیست در اختیار مدیران قرار نمی دهد. دو مقوله توسعه پایدار و حفاظت و بهسازی محیط زیست موضوعاتی هستند که در سراسر جهان بر چگونگی رشد اقتصادی و رفاه اجتماعی تاثیر می گذارند.

حسابداری محیط زیستی شاخه ای از حسابداری است و شامل مجموعه فعالیت هایی است که موجب افزایش توان سیستمهای حسابداری در جهت شناسایی، ثبت و گزارشگری آثار ناشی از تخریب و آلودگی محیط زیستی می شود. حسابداری محیط زیستی مبتنی بر تلفیق محیط زیست به عنوان یک منبع سرمایه و لحاظ کردن هزینه های محیط زیستی به عنوان یکی از هزینه های قابل قبول در فرآیندهای اقتصادی و محاسباتی است. هدف حسابداری محیط زیستی فراهم آوردن اطلاعاتی است که برای ارزیابی عملکرد، تصمیم گیری، کنترل و گزارشگری به مدیران یاری رساند. حسابداری محیط زیستی بر مفاهیم اقتصادی و محیط زیستی بنا شده و به دلیل عدم استفاده از ارزش های مبتنی بر بازار کاربرد آن مستلزم ایجاد تغییر در فرهنگ است. حسابداری محیط زیستی بخشی از این تغییرات را در سازمان و وسیع تر از آن در جامعه ارائه می کند و با ارائه شناخت اساسی بیشتر و مشارکت در فعالیت های کاری روزانه به تعیین هدف توسعه مستمر به عنوان رویکردی خاص کمک می کند.

تاریخچه حسابداری محیط زیست

از اواسط دهه ۷۰ میلادی شرکتهای صنعتی با مفهوم گزارشگری بدهیهای محیط زیستی روبه رو شدند. شرکتهای یاد شده نخست تمایلی به افشای زیانهای وارد به محیط زیست در صورت های مالی خود نداشتند اما بر اثر مرور زمان و افزایش میزان خسارت ها شرکتهای ناگزیر به رعایت این مسائل شدند. در سال ۱۹۷۵ هیئت تدوین استانداردهای حسابداری نشریه شماره ۵ را تحت عنوان حسابداری رویداد های احتمالی جهت کمک به شناسایی این وضعیت منتشر کرد که می بایست خسارتهای احتمالی به محیط زیست (در صورت محتمل بودن وقوع و قابل برآورد بودن مبلغ زیان) در صورتهای مالی گزارش شود. بدهیهای جبران خسارتهای وارد به محیط زیست به عنوان زیان احتمالی شناخته می شد اما به دلیل مشکلات آینده که در برآورد میزان این زیانها وجود داشت شرکتهای و صنایع مختلف رویه های متفاوتی را جهت برآورد این زیانها به کار می بردند به طوری که هیچ شرکتی به درستی از رهنمود مزبور پیروی نمی کرد. بنابراین نیاز به اصلاح و تدوین رهنمود جدید احساس می شد. در سال ۱۹۷۶ تفسیر شماره ۱۴ توسط هیئت تدوین استانداردهای حسابداری تحت عنوان برآورد مبلغ یک زیان منتشر شد ولی هیچ گونه اظهار نظری در مورد به تاخیر انداختن ثبت هزینه های محیط زیستی نکرد. خسارتهای ضایعات به منابع منجر به افزایش تقاضای جامعه جهت برقراری قانون در این مورد شد. کنگره آمریکا در پاسخ به این موضوع قانون حفاظت و بازیافت منابع محیط زیست را در سال ۱۹۷۶ میلادی به تصویب رساند اما این قانون نیز نتوانست کاری از پیش ببرد. بنابراین دومین قانون فدرال تحت عنوان قانون جامع مسئولیت غرامت و بدهی محیط زیست در سال ۱۹۸۰ میلادی تصویب شد براساس این قانون ۱/۶ میلیارد دلار وجوه سپرده برای هزینه های پاک سازی مکانهایی که به محیط زیست خسارت وارد می کنند اختصاص داده شد. مکانهای ایجاد خسارت توسط سازمان حفاظت محیط

زیست ایالات متحد تجزیه و تحلیل و بررسی می شدند. در سال ۱۹۹۰ میلادی هیئت تدوین استانداردهای حسابداری نشریه شماره ۸-۹۰ تحت عنوان سرمایه ای کردن هزینه های آلودگی محیط زیست را منتشر کرد. هیئت به این نتیجه رسید که مخارج بدهیها محیط زیست باید بر اساس طرحی مشخص جهت کاهش آلودگی تعیین شود.

اهداف حسابداری محیط زیست

- ۱- تعیین فرصتهای محیطی و محدود کردن هزینه های اضافی که فاقد ارزش افزوده هستند
- ۲- برآورد و محاسبه هزینه های محیط زیستی شرکتهای و گنجاندن آن عموماً در سربار کارخانه
- ۳- مشخص کردن فرصتهای محیطی زیستی برای ایجاد سود خالص
- ۴- ایجاد و نگهداری یک سیستم اطلاعاتی محیطی برای ارتقا مدیریت عملیاتی
- ۵- تعیین هزینه ها و بازده آتی ناشی از پیاده سازی سیستم اطلاعاتی مدیریت محیط زیست
- ۶- کمک به طراحی یک فرایند تولیدی کالاها و خدمات سازگار با محیط زیست (عبداله سلم آبادی و محمدعلی رنج کشیده).

انواع حسابداری محیط زیست	موضوع مورد توجه	کاربران
حسابداری درآمد ملی (اقتصاد کلان)	یک ملت یا یک قوم	برون سازمانی
حسابداری مالی (اقتصاد خرد)	شرکت	برون سازمانی
حسابداری مدیریت (اقتصاد خرد)	شرکت، بخش، محصول، خط تولید، سیستم تولیدی	درون سازمانی

حسابداری درآمد ملی:

در سطح اقتصاد کلان از حسابداری محیط زیست به منظور انجام محاسبات مربوط به هزینه های منابع زیرزمینی و جریان های حاصل از این منابع استفاده می شود.

حسابداری مالی:

در سطح اقتصاد خرد یا واحد تجاری، حسابداری محیط زیست میتواند در حسابداری مالی مورد استفاده قرار گیرد و الزاماتی را جهت افشای بدهی ها و هزینه های محیط زیستی مقرر کرده است.

حسابداری مدیریت:

کاربرد حسابداری محیط زیست در حسابداری مدیریت این است که واحد تجاری بر اساس قواعد حاکم بر آن می تواند بهای مواد و هزینه های محیط زیستی استفاده شده برای انجام عملیات خود را اندازه گیری کنند.